

“KUŞ BAKIŞIYLA”

ULUABAT GÖLÜ

Özge Balkız
Banu Binbaşaran

Düşünün ki önünüzde bomboş iki gününüz var; hava da güzel mi güzel. Ne yaparsınız? Son dönemin popüler filmlerinden birini izlemeye sinemaya ya da arkadaşlarınızla buluşup sohbet etmeye bir yerlere gidersiniz büyük bir olasılıkla. Biz ise içimizden gelen sesi daha fazla bastıramayacağımızı anladık ve koyulduk yola. Ne mi diyordu bu ses? DOĞAAAA! İki doğasever, taktık çantaları sırtımıza, başladık yolculuğumuza. Rota Uluabat Gölü'nü gösteriyordu. Evet, orda bir

Fotoğraf: Merat Bozdoğan

göl var uzakta; ama yola bir çıktınız mı, sandığınızdan da yakın... Otobüste muavinin sesiyle gözlerimizi açtığımızda henüz hava aydınlanmamıştı bile. Sonunda yolunu ipe çektığımız Bursa'daydık işte. Ekipteki diğer arkadaşlarla Uludağ Üniversitesi kampüsünde buluşacaktık. Yeni bir gün, yeni bir mekan ve yepyeni insanlar... Kendimize gelir

gelmez bu yeni günün heyecanı yola koyulduk. Kampüse geldiğimizde hava yeni aydınlanmaya başlamıştı ve biz kampüs kapısından ötesini bilmiyorduk. Sabahın ayazında sırtımızda çantalarımız, kimisi yeni, kimi siyse daha önceki etkinliklerde tanıştığımız arkadaşlarımızı bulmak için, bomboş kam-

püs meydanında dolaşmaya başladık. Sonunda onlara ulaştık. Bizden önce herkes oraya varmış ve birbirleriyle kaynaşmışlardı bile. Mutlu ve gülümseyen yüzleri görüp onlarla

tanışmak tüm yorgunluğumuzu almıştı. Pe ki bunca insan neden mi toplanmıştı burada? Kuş gözlemlemek için tabii. Biz bir grup doğasever, ellerimizde dürbünlerimiz ve kuş kitaplarımız, Türkiye'nin dört bir yanında keşfedilmeyi bekleyen güzelliklerimizi geziyoruz. İşte Uluabat Gölü de bunlardan biri ve gerçekten de sıcak karşıladı gelişimizi...

bir yardımlaşma var, hepimizin
gördüğü sevindiği
dal kuşlar konsun diyedir
ördekler yüzün diye değil mi bu
kocaman maviliği gölün
dağılmıştırlar yeryüzü gökyüzü
hepimize...

F.H.Dağlarca

İşte Uluabat Gölü

Uluabat Gölü geniş bir yüzey alanına sahip (13 500 ha), büyük ve sığ bir tatlısu gölümüz. Uzunluğu yaklaşık olarak 22 km; kuzey-güney yönündeki genişliği ise 10,5 km kadar. Gölde, alanları 0,25 ha (Heybeli Adası) ile 190 ha (Halilbey Adası) arasında değişik büyüklüklerde sekiz ada var.

Uluabat Gölü, yağışlardaki ve buharlaşmadaki doğal mevsimlik dalgalanmalar nedeniyle dinamik bir su seviyesine sahip (su seviyesi genellikle kış mevsiminde yüksek ve yazları düşük). Göl, sonbahar, kış ve ilkbahar aylarında, suyun canlandırıcı dokuşlarıyla yeşeren, ıslak çayırıklarla çevrili. Çayırıklar, yaz aylarında suyun geri çekilmesiyle, küskünlüklerini gösterircesine kurumaya başlar. Gölün ana damarı olan Mustafakemalpaşa Çayı'nın göle döküldüğü yerde, gölün eski dostları söğütler var; aslında vardı demek daha doğru olur, çünkü yılların öykülerini bize anlatan söğütler, bunu duyamayanlarca kesiliyor. Gölün sığ kısımları sucul bitkilerle, hemen hemen tüm kıyı alanları da alabildiğince geniş sazlıklarla kaplı. Bu bölge, oluşturduğu bitki örtüsü mozağıyla çok çeşitli canlı türlerine ev sahipliği yapıyor. Göl, aynı zamanda Türkiye'deki en geniş nilüfer yataklarına sahip; yüzeyine renk veren bu nilüferlerin yanısıra diğer sualtı ve suüstü bitkileriyle birlikte, bir ressamın fırçasından çıkmış güzel bir manzara resmini andırıyor.

Fotoğraf: Murat Bozdoğan

Gölün bitki kaplı alanlarında su berraklığı yüksekken (>1m) vejetasyonun bulunmadığı alanlarda su bulanık. Bitki bulunan alanların yakınındaki berrak suyun bulanık suyla (özellikle çayın göle döküldüğü yerde) karışması, gölde çok geniş bir yaşam alanı çeşitliliği yaratıyor. Bu çeşitlilik, gölün çevresindeki taşkın düzlükleri için de geçerli. Yaşam alanı çeşitliliğinin fazla olmasıyla, gölün plankton gibi küçük su canlılarından büyük omurgasızlara, balıklardan kuşlara kadar her seviyede farklı hayvan topluluklarına ev sahipliği yapmasına olanak tanıyor. Ne yazık ki, dünyada birçok sulakalan, su seviyeleri-

Uluabat Gölü'nde üreyen ve kışlayan pasbaş patkanın (*Aythya nyroca*) nesli hassas durumda.

ne yapılan müdahaleler ve kirlenme sonucunda, bu çeşitliliklerini kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya. Bu kayıpların farkınaysa ancak iş işten geçtikten sonra varılıyor. Yani insanlık, her alanda olduğu gibi doğa konusunda da, elindekinin değerini ancak kaybedince anlıyor. Bu tip kayıp alanların tekrar oluşturulması için yurt dışında da büyük çabalar sarfediliyor; ancak insan elinden çıkan hiçbir oluşum, doğanın yarattığı dengiyi ve güzelliği karşılayamıyor.

Su seviyesine yapılan müdahaleler ve kirlenme, bitki türlerinin kapladıkları alan, dağılımları, tür kompozisyonu ve gelişimlerini etkiler. Bu değişiklikler, suyun berraklığı, besin zinciri ve dolayısıyla biyolojik çeşitliliğe varana dek birçok farklı konuyu kapsar. Ve tüm bu çeşitlilik, su seviyesindeki doğal dalgalanmalarda değişikliklere yol açan insan faaliyetleri sonucunda tehdit altında.

Bu tehditlerden biri, yıllarca bize bir afet olarak aktarılan, aslında doğal bir olay olan "taşkınlar" sonucunda oluşan alanların kurutulması. Yüzyıllar süresince meydana gelen bu taşkın alanları, birçok canlı türü için hayati önem taşıyor. Bunların kurutulmasıyla, her ne kadar iyi niyet taşısa da, aslında yine dönüp dolaşıp, biz insanlara zarar veriyor. Uluabat Gölü'nden geçimini sağlayan balıkların karşı karşıya olduğu durum da işte bu. Yerel halkın en önemli geçim kaynağını oluşturan turna ve sazan balıkları, yalnızca belirli dönemlerde meydana gelen bu taşkınlar sonucunda oluşan ve su altında kalan bitkiyle kaplı alanlara yumurtalarını bırakırlar. Bu alanlar, gölün diğer kısımlarına göre daha yüksek sıcaklığa sahip ve balıkların doğal avcılara karşı daha fazla korunaklı olduklarından, yavruların gelişimi için uygun ortamlar oluştururlar. Bu tür ortamların ortadan kalkması, balıkların yumurtalarını bırakacakları alanların geri dönüşsüz biçimde yok olması anlamına gelir. Bu da, yalnızca balıkları etkilemekle kalmaz, çünkü doğanın resmi, ancak bir bütüncül anlamıdır ve bir parçanın eksilmesi bile biz insanlara kadar ulaşan zincirleme bir felakete yol açar.

Yalıçapkını
(*Alcedo atthis*)

Fotoğraf: Murat Bozdoğan

Sahip olduğu büyüleyici biyolojik çeşitliliğin yanı sıra, Uluabat Gölü burada yaşayan insanların da gözbebeği. Göl etrafında bizlere meraklı gözleriyle kucak açan irili ufaklı 17 köy var. Göl, 1998 yılında Ramsar Sözleşmesiyle koruma altına alınan sınırların içinde kalan Gölyazı ve Eskikaraağaç köy sakinlerinin gelirlerinin büyük bir kısmını, balıklarını seve seve onlara vererek sağlıyor.

1986 yılına kadar balıkçılık, kerevit avcılığı üzerine kuruluydu ve Türkiye'de avlanan kerevitin toplam sayısının % 30'unu da yine vefakar dost, Uluabat Gölü karşılıyordu. Ne yazık ki yoğun av baskısı ve o dönemde ortaya çıkan bir mantar salgını yüzünden kerevit sayısının önemli ölçüde azalmasıyla balıkçılık, tatlısu balığı avcılığına yöneldi. Şu andaysa gelirin çoğu sazın, turna, kadife, kızılkanat ve feki avcılığıyla karşılanıyor. Avrupa'da birçok göldeki benzer ekosistemler, gerekli duyarlılığı göstermeyen insanlarca yok edilmiş.

Gölün nimetleri sadece bu kadarla kalmıyor doğal olarak. Gölü besleyen Mustafakemalpaşa Çayı veya gölün kendi suyu civardaki tarım alanlarını besliyor. Diğer bir taraftan, göl çevresinde endüstri de hızla gelişiyor. Yani göl, sanayi atıkları, evsel atıklar ve tarım alanlarının boşaltım suları için do-

Fotoğraf: Murat Bozdoğan

Uluabat Gölü'nde sıkça karşılaştığımız bir manzara; söğüt kesimi, saz yakımı ve kaçak avcılık

ğal bir çöplük durumunda. Doğal arıtım kapasitesi sayesinde, bütün bu atık su boşaltımları ve üstüne üstlük Mustafakemalpaşa Çayı yoluyla gelen atık suyla başa çıkabilmiş. Ama bu nereye kadar sürecek?

Etrafında insanların uzun çağlardan beri yaşadıkları sulakalanlarda hidrolojik yapıyı, insanların su kullanımı için yaptıkları değişikliklerden ayrı düşünmek olanaksız. Elbette Uluabat Gölü'nde de yerel halk kendi gereksinimleri doğrultusunda gölün su yapısına müdahalede bulunmuşlar; gölün sedelenmesi, havzada baraj yapımı, sulama suyu alımı ve göl çıkışındaki su se-

viyesinin denetlenmesi, yapılan başlıca değişiklikler. Ama bu müdahaleleri yaparken, birazcık da, bizi yüzyıllar boyunca yalnız bırakmamış bu dostumuza da düşünmemiz gerekmiyor mu? Üstelik bu dostumuz sadece bizi değil, burada yaşayan binbir güzellikteki diğer canlıları da besliyorken. Bu canlılardan biri, Uluabat Gölü'nü sınırlarımız dışına taşıyarak ona uluslararası düzeyde koruma alanı statüsü kazandıran (RAMSAR) ve "Önemli Kuş Alanı" (ÖKA) kategorisine koyan, o yörenin sadık dostlarından, kuşlar. Uluabat Gölü, ulusal ve uluslararası öneme sahip 85 türden yaklaşık 5000 çift üreyen kuşa ev sahipliği yapıyor.

Buranın büyüleyici güzelliği yanında, gölün kuzey-batı ucunda Bilgiç ailesince 1970'li yıllarda kurulmuş "Kuş Cenneti" ve buraya keyifli bir yürüyüş uzaklığında 1396 yılında yapılmış Issızhan da yöreyi çekici kılan önemli güzelliklerden. Göl, insanları kendine bağlayan bu zenginliğiyle, yöreye "kuş gözlemlemek" amacıyla her yıl çok sayıda yabancı turist çekiyor. Ama unutmamalım ki, bu gölün yabancıardan çok bize ihtiyacı var. Gelin onu yalnız bırakmayalım.

Uluabat Gölü, güzelliği ve ev sahipliği yaptığı kuşlarıyla yalnız Türkiye için değil, Avrupa ve Orta Asya için de önemli bir sulakalan. Burası, küçük karabatağın Türkiye'deki yaklaşık sayısının yüzde elliden fazlasını barındıran en önemli üreme alanı. Göl aynı zamanda, alaca balıkçıl, kaşıkçı, küçük akbalıkçıl, çeltikçi gibi pek çok kuş türünün üreyen nüfusuna da ev sahipliği yapıyor. Bunlara bir de tepeli pelikan, küçük karabatak, elmabaş

Uluabat Gölü'nün Tarihçesi

1396 yılında Osmanlılarca yapılan Issızhan

Uluabat Gölü, şiirsel güzelliğiyle, tarihler boyu barındırdığı bütün zenginliğini insanlığa cömertçe sunmuş.

Gölde insan yerleşimi, antik çağlardan (MÖ 100) beri süregelmekte. Gölün içindeki antik kent "Apollonia ad rhyndacum" (Gölyazı) bu çağlarda kentler arası ticaret yolları üzerinde bulunduğundan, önemli bir merkezdi ve bu önemini, asırlar boyu korudu. 1940'lı yıllara kadar Marmara Denizi'nden Uluabat Çayı ve Bursa istikametinde gerçekleştirilen yük taşımacılığı sayesinde göl, ticari önemini sürdürdü.

Binlerce yıldır ipek böcekçiliği ve ipek tica-

reti için de konumu bakımından önemli bir merkez olan Uluabat, 1960'lardan sonra sentetik ipliklerin yaygınlaşmasıyla bu konumunu kaybetme noktasına geldi.

Bölgenin toplumsal bütününde ise politik birtakım müdahaleler doğrultusunda son iki yüzyılda önemli değişiklikler yaşandı. Osmanlı döneminde, Rusya ile yapılan savaşlar (1877-1878) sonucunda, bölgeye Balkan göçmenler yerleştirilmişti. Kurtuluş Savaşı (1924-1927) sonrasında Yunanistan'da yaşayan Türkler bölgeye getirilmiş ve göl çevresinde yaşayan Rumlar Yunanistan'a geri gönderilmişti. Yapılan bu müdahaleler sonucunda, uzun süreçler içinde gelişen çevresel bilgilerin bir kısmının ortadan kalkmış olduğu düşünülüyor.

Günümüzde, yöre halkı genel olarak tarımla uğraşan çiftçiler, su ürünleriyle uğraşan balıkçılar ve endüstriyel tesislerde çalışan işçiler ile yöredeki endüstriyel tesislere hizmet sunan ve yerel gereksinimleri karşılayan esnaflardan oluşuyor. Doğal, tarihi ve kültürel mirası, yörenin yenilenmesine olanak sağlamış ve onu, pek çok yerli yabancı ziyaretçi için çekici kılmış bulunuyor.

patka, tepeli patka, bahri, yalıçapkını, ak pelikan ve sakarmeke de eklenince, işte size çok da uzaklarda aramanıza gerek olmayan bir cennet!

Gölü üreyen kuşlar ve kışlayan sukuşları için özel kılan, Anadolu'ya kuzeybatıdan giren göç yolunun üzerinde ve "Önemli Kuş Alanları"ndan (ÖKA) biri olan Kuş Gölü'ne sadece 35 km uzaklıkta olması. Bu yakınlık, yayılımı ve olasılıkla göller arası genetik alışverişi de kolaylaştırıyor. (Bu tip etkileşimlerle genetik çeşitliliğin artması, tüm canlılarda olduğu gibi, kuşların da değişen çevre koşullarına uyumlarının artmasını sağlar.) Ayrıca Uluabat, birçok kuş türü için uygun geniş yaşam alanları sunan büyük bir göl. Çevresinde nüfus yoğunluğunun fazla olmaması ve balıkçılık yapan yerel halk dışında göle çok fazla insan gelmemesi de, gölü kuşlar için çekici kılıyor. Gölün üreyen türler için önemiyse, Mustafakemalpaşa deltası'nın ve sazlık alanların genişlemesine bağlı olarak son 30 yılda artmış. Ancak bazı türler de büyük olasılıkla, biyolojik çeşitliliğin can damarlarından biri olan sazlık alanların yakılması ya da kurutulmasıyla tarım alanlarının genişletilmesi, yasak avcılık ve balıkçılık nedeniyle yok olmuş. Göle, yıl boyunca çevre şehirler ve uzak bölgelerden de avcılarının geldiği kayıtlara geçmiş. Bütünsel olarak göle ve dolayısıyla gölün kuşlar açısından işlevine yönelik önemli diğer tehditlerse; sucul bitki örtüsünün azalmasıyla artacak bulanıklık, göl derinliğindeki azalma, su seviyesindeki dalgalanmaların değişimi ve göle yapılan zehirli madde boşaltımları.

Sayım sırasında karşılaştığımız kaçak avcı tüm uyarılarımıza rağmen yoluna devam etti.

Uluabat Gölü'ne tepeden bir bakış

Bütün bu tehditlerle karşı karşıya olan böyle bir cennet parçasını kaybetmeyi göze alamayacağımıza göre, çok geç olmadan hep birlikte bu dostumuza destek vermemiz gerekiyor. Bu aslında hiç de zor bir şey değil. Desteğimize gereksinim duyan dostlarımıza yaptığımız ziyaretler gibi, boş bulduğumuz bir hafta sonumuzda bu dostumuzu da ziyarete giderek ona olan sevgimizi göstermemiz, onun bizden beklediği tek şey. Hem böylece gölün gerçek bekçileri olan yöre halkına, belki de unutmaya başladıkları bu güzelliği hatırlatmış oluruz.

Kış Ortası Sukuşu Sayımı Eğitim Programı

Bunca kalabalık, bu kadar farklı insan ne için biraraya gelmişti peki? Yalnızca kuş gözlemlemek değildi amacımız. Amaç, 3-10 Şubat tarihleri arasında gerçekleştirilen "Uluabat Gölü Kış Ortası Sukuşu Sayımları Eğitim Programı"na, katılmaktı. Bu zevkli ve bir o kadar da eğitici programda, Türkiye'nin farklı bölgelerinden gelen kuş gözlemcileriyle birlikteydik.

Kimdir bu kuş gözlemcileri ve ne yaparlar? "Kuş Gözlemciliği" yurt dışında yaygın olarak yapılırsa da, Türkiye'de çok yeni bir alan. Kimileri, doğaya daha yakın olabilmek ve kuşların şiirsel güzelliklerini seyrebilmek için, kuş gözlemciliğini bir hobi olarak ele almış durumda; kimileriye kuşların görsel güzelliklerinden yararlanmakla kalmayıp, bilimsel birçok projede kuşlardan elde edilen bilgilerden yararlanıyor. Peki neden kuşlar?

Besin zincirinin üst kısımlarında yer alan kuşlar, bu konularından dolayı, yaşadıkları alanlardaki değişimlere karşı çok duyarlılar. Başka bir deyişle kuşlar, belirteç (indikatör) türler. Yani, bir alanda belirli kuş türlerinin varlığı, o alanın ekolojik özellikleri konusunda yol gösterici olabilir; ya da, o alanda meydana gelen değişimlerin etkisi (örneğin insan faktörü ya da çevresel faktörler), kuşların çeşitliliğindeki değişimlerden gözlenebilir (alandaki tehditler, baskılarını artırdıkça bazı kuşlar o ortamda daha fazla yaşayamadıkları için, alanı terkederek). Bu nedenle, bir bölgenin karşı karşıya bulunduğu tehditleri ortaya çıkarmak ve o bölgenin koruma alanı statüsüne sahip olup olmadığına karar vermek için tüm dünyada kuşlardan faydalanılıyor.

Düzenli sayımlar da işte bu noktada devreye giriyor. Kuş türlerinin değişimlerini gözleyebilmek için, her yıl çalışılan alanların izlenmeleri, bunun için de düzenli sayımların yapılması gerekiyor.

Uluslararası Sukuşu Sayımları (USS), yurt dışı kaynaklı kuruluşlar tarafından organize edilen, sukuşlarının yaklaşık sayılarının belirlenmesi amacıyla belirli alanlarda yapılan bir sayım çalışması. Bu sayımlar her yıl kış döneminde, çoğunlukla Ocak ayında, seçilen bölgelerde gerçekleştiriliyor. Bunun nedeni, besinin yaz aylarına oranla kısıtlı olduğu kış aylarında, kuşların enerjilerini kaybetmemek için hareketsiz durmayı ve soğuktan korunmak için de, göllerin iç kısımlarında kümelenmeyi tercih etmeleri. Bu sayede gözlemciler, kuşları daha rahat tanımlayabiliyor ve sayabiliyorlar.

İşte bütün ekip birarada.

Yurt dışında, Ramsar Sözleşmesi altında belirtilen nitelikleri sağlayan alanlar, yaklaşık 40 yıldır düzenli olarak sayılıyor. Alanlarda gerçekleşen değişimler takip ediliyor; buna bağlı olarak da farklı koruma stratejileri geliştiriliyor. Bu sayımların tümü gönüllü katılımcılarla yürütülüyor. Bu etkinliklerle, sokuşu yaklaşık sayılarının tahminleri için bir temel oluşturulup, az bilinen kuşlar ve alanlar hakkındaki bilgiler artırılıyor.

Türkiye'deyse bu sayımlar, doğa koruma çalışmalarını, hayata geçirdiği birçok farklı projeye gerçekleştiren bir sivil toplum kuruluşu olan "Doğal Hayatı Koruma Derneği" tarafından organize ediliyor. Tüm dünyada önemi artan bir konu olan "Koruma Biyolojisi", üniversiteler bünyesinde yürütülen çalışmalarla, ya da

gönüllü katılımlarla ilerleyen sivil toplum kuruluşlarının projeleri doğrultusunda hayata geçiriliyor. Türkiye'de her gün bir yenisi eklenen "Kuş Gözlem Toplulukları"nın da bu tür çalışmalara katılımlarını sağlamak için bu kuruluşlarca destek veriliyor. "Uluabat Gölü Kış Ortası Sokuşu Sayımı Eğitim Programı"nın amacı da, bu sayımları bundan sonra Türkiye'de düzenli olarak gerçekleştirebilecek deneyimli kuş gözlemcilerinin yetiştirilmesini sağlamak.

Eğitim alanı olarak, birçok kuş türüne kışlama ve üreme ortamı sunan Uluabat Gölü seçildi. 8 gün süren eğitim programı dahilinde Uludağ Üniversitesi'nde gerçekleştirilen seminerlerin yanısıra, uygulamalı çalışmalar, oyunlar ve arazi çalışmaları da gerçekleştirilerek farklı konular üzerinde duruldu.

Çalışmaların başında, Türkiye'nin sokuşları açısından önemi, alanları düzenli izlemenin önemi ve sonuçlarından nasıl yararlandığı, uluslararası örnekler ve ölçütlerle anlatıldı (ÖKA, RAMSAR). Uluslararası Sokuşu Sayımları (USS) hakkında bilgi veren metinlerle birlikte, gözlem yapılan Uluabat Gölü'nün bir haritası da katılımcılara dağıtıldı. İlerleyen günlerde, konularında uzman kişilerce, eğitim seminerleri düzenlendi. Her konunun sonunda da çeşitli oyunlar oynanarak, etkinliğin, kişilerin birbirleriyle iletişime geçtikleri eğitici ve zevkli bir program haline gelmesi sağlandı.

Program dahilinde, gözlemcilerin kuşları tanımlamada yaşadıkları sorunları çözebilmek için, türleri ayırd etmekte kullanılan birtakım kriterlerin (büyüklük, tüylerinin renkleri, belirli davranışlar ve sesleri) üstünde duruldu. Arazi çalışmalarında büyük bir öneme sahip olan, harita okuma ve yön bulma hakkında da bilgi verildi. Daha sonra, Manyas Gölü'nde pilot bir çalışma yapıldı. Bu çalışmada, sayım yapılacak noktaların belirlenmesi konusunda (ör. göle hakim yüksek bir tepe) katılımcıların uygulama yapmaları ve sayım sırasında, önceki günlerde verilen seminerlerde aldıkları bilgiyi kullanmaları sağlandı.

Tüm konuların anlatımı, arazi çalışmalarıyla birlikte 5 gün sürdü ve biz ancak altıncı gün katılabildik arkadaşlarımıza. Mutlu bir yol yorgunluğumuz vardı halen doğal olarak. Etkinliğe katılan diğer insanlar zaten 5 gündür ordalardı ve biz gittiğimizde yataklarında mışıl mışıl uyumuşlar ve yüzlerinde mutlu ifadelerle o günün programının başlamasını bekliyorlardı. Saatimiz 9'u gösterdiğinde, hep beraber toplantı salonuna girdik. Yorgun ve uykusuz yüzlerimizi saklamak için en arka sıraya oturduysak da, ön sıralarda iki kişilik boş yer kaldığı için bizi de oraya çağır-

Ramsar Sözleşmesi

Tüm dünyada en üretken ortamlar olan sulakalanlar, sayısız türde bitki ve hayvan için gerekli yaşam koşullarını sağlar ve çok sayıda kuş, memeli, sürüngen, amfibi, balık ve omurgasız canlıya ev sahipliği yapar. Sulakalanlar, balıkçılık, tarım, odun üretimi, ulaşım ve turizm için de önemlidir. Aynı zamanda da, su, yaban hayatı ve enerji kaynağıdır. İnsan hayatındaki bu önemli rollerini korumaları için, bu alanların ekolojik işlevlerini sürdürmelerini sağlamamız gerekiyor. Uzmanlara göre sulakalanlar, özellikle son yüzyılda en çok tehlike altında olan bölgeler. Bu alanların karşı karşıya kaldıkları tehlikelerin başında da kurutulma, kirlilik, yapısal değişikliğe uğratılma ve kaynaklarının çok fazla tüketilmesi geliyor.

Belli başlı sulakalanlarının korunmasında önemli bir adım, İran'ın Ramsar kentinde 2 Şubat 1971'de imzalanan uluslararası Ramsar Sözleşme-

si'yle atıldı. Ramsar Sözleşmesi'nin kapsamı ilerleyen yıllar içerisinde sulakalanların korunması ve akılcı kullanımın her yönünü içerecek şekilde geliştirildi.

Ramsar Sözleşmesi'nde Uluslararası Sokuşu Sayımları'nın etkili olduğu en önemli ölçüt "% 1" ölçütüdür. Bu kritere göre bir sokuşunun dünyadaki yaklaşık sayısının % 1 kadarını tutan bir sulakalan, "Uluslararası Öneme Sahip Sulakalan" özelliğini kazanır.

Ramsar Sözleşmesi'ne taraf ülkelerin kendi ulusal arazi kullanım planlamalarında, sulakalanların korunmasına ilişkin değerlendirmeleri de gözönünde bulundurmaları genel bir zorunluluk. Ayrıca bu planlamayı kendi topraklarındaki sulakalanların akılcı kullanımını sağlayacak şekilde yapmaları ve geliştirmeleri de isteniyor. Akılcı kullanım, sulakalanların insan yararına, ekosistemin doğal özelliklerini koruyarak kullanımı anlamına gelir.

Uluabat Gölü, nesli tehlike altına girmek üzere olan küçük karabatağın (*Phalacrocorax pygmeus*) Türkiye'deki en önemli üreme alanı.

dılar. Günün konusu olan "habitat tanımlama" ve "kuş sayım teknikleri" gerçekten de ilginç konulardı ve bizi kendimize getirdi. Seminer sırasında, slaytlarla gösterilen habitatları tanımlamaya, bir kağıda rastgele çizilmiş noktaları, bize çok uzak bir göl üzerinde bulunan ördeklermişcesine saymaya, kalabalık gruplar halindeki kuşların sayılarını onluk ve yüzlük gruplara ayırarak tahmin etmeye çalıştık. Bütün bunlar bittiğinde, yani toplantı salonundan çıktığımızda akşam olmuştu bile, ama güneş yine de bizim çıkışımızı beklemişti. Sıra insanların heyecanla beklediği oyunlara gelmişti. Önce biraz şaşır-dık ama güzel şeyler oldu gerçekten de. Kullandığımız malzemeler gayet sıradışı gelse de yapacağımız şey çok basitti. Yine bize çok uzak bir göldeki, su kuşlarını sayacaktık. Teleskopumuzu, bir tuvalet kağıdı kartonu, kuşlarımızın üstünde durdukları düzlemi (gölü) köpük tabaklar, bizim güzelim tepeli patkalarımızı, çıkırcınlarımızı ise pirinç ve mercimekler temsil ediyordu. Semineri dinlediğimiz salonun dışında, kampüsün güzel çimenliklerine yayılarak oynadığımız bu oyun bizim için gerçekten de ilginç bir deneyimdi. Önce pek algılayamadık olan biteni: ne yani biz, koskoca insanlar, kuş saymayı beklerken pirinç ve mercimek mi sayacaktık? Evet, aynen öyle oldu. Herkes farklı şekillerde; onluk ve yüzlük gruplar halinde pirinçleri (yani ördekleri) saymayı bitirdikten sonra, gerçek sayılarla karşılaştırdık yaptığımız tahminleri. Çok eğlendik ama biraz da kaygılanmadık değil. Ya şimdi editörümüz bizi arayıp "ne yapıyorsunuz? Nasıl gidiyor kuş sayımı?" derse. Ne demeliydik acaba? "Henüz bizi yeterli bulmadıkları için pirinç saydırıyorlar ama en kısa zamanda bunu bitirip kuşları da sayacağız"(!). O gün, biz 7'den 70'e hepimiz, çocuklar gibi şendik...

Geceyi, Uludağ Üniversitesi'nin bize sağladığı yurtlarda geçirdik. Etkinliğin eğlenceli kısımları, akşam yurtlar bölgesinde devam etti. Artık büyük güne hazırдық. İhtiyacımız olan tek şeyse deliksiz bir uykuydu.

Biz, etkinliğe geç katıldığımız için diğer arkadaşlarımızın daha önce oynadıkları pek çok eğlenceli oyundan payımızı alamadık ama olsun "büyük gün"e yetiştik ya, bu herşeye değerdi işte. O gün sabah erkenden uyandık

Uluabat Gölü, alaca balıkcılın (*Ardeola ralloides*) Türkiye'deki en önemli üçüncü üreme alanı.

ve ekip arkadaşlarımızla buluştuktan sonra araçlarımıza binip Uluabat Gölü'ne doğru yola koyulduk. Akşamdan hazırlanmış olduğumuz yemeklerimizle yol boyunca kendimizi besledik. Hem çok kalabalık olduğumuz, hem de farklı sonuçları karşılaştırabilmek için 7 ayrı gruba ayrıldık. Her grup, arazi çalışması öncesindeki akşam, diğer grupların kendi belirledikleri yöntemi izlemelerini engellemek için büyük bir gizlilikle (!) sayım sırasında gölde izleyeceği rotayı ve sayım yapacağı noktaları, büyük uğraşlar sonunda belirlemişti. Güneş güzelliğini bizden almadan önce bu koca gölün etrafını dolaşıp kuşları saymamız ve sayım yaptığımız noktaların çevresel özelliklerini habitatlarını tanımlamamız gerekiyordu. Bunun için de herkes vargüçüyle sayım sırasında kendi üstüne düşeni tamamlamaya çalıştı. Güzelliğiyle bizi büyüleyen gölün çevresinde dolaşıp kuşları izlemek ve saymak hepimizi yormuş ama bir taraftan da haftaların verdiği çalışma ve zihin yorgunluğunu silip götürmüştü. Üstelik sayım boyunca topladığımız "defne yaprakları" da Ankara'ya döndüğümüzde yanımıza kar kaldı! Akşam, güneşin batışını Göl Yazı köyünde izledikten ve bir yandan sohbet edip (her grup, gördüğü kuşlarla diğer gruplara nispet yapmaya çalışarak) diğer yandan çaylarımızı içtikten sonra kampüsümüze geri dön-

Uluabat Gölü, bıyıklı sumrunun (*Chlidonias hybridus*) Türkiye'deki en önemli üreme alanı.

Uluabat Gölü'nde kışlayan tepeli pelikanın (*Pelecanus crispus*) nesli hassas durumda.

dük. Gece hepimiz pırl pırl rüyalarımızla son güne hazırlandık.

Zaman ne çabuk geçti ve ne çabuk geldi son gün. Hepimizin yüzünde mutlu bir gülümseme ama gözlerimizde hüznün. Çok sevmiştik birbirimizi ve Uluabat Gölü'nü. Son saatlerimizde herkes, ilk geldikleri gün korku ve kaygılarını yazdıkları kağıtları okudu ve sonuçları tartıştık. Arkadaşlarımızın bir kısmı o günü de orada geçirmeye karar verirken biz evimize dönmek için yola koyulduk. İşte 3 günlük hoş bir beraberliğin sonuna gelmiştik: bütün güzelliğiyle Uluabat Gölü, yeni arkadaşlıklar ve yeni umutlarımızla...

Kuş Gözlemciliği, bir alanda kaç kuşun bulunduğunu söylemekten çok daha fazlasını içerir. İnsanların doğaya bir bütün olarak bakabilmelerini ve farklı alanlardaki tehditlerin, canlı türleri üzerindeki etkilerini görebilmelerini sağlar. İnsanlara farklı bir pencereden bakabilme seçeneğini sunar. Bütündeki ayrıntıların güzelliğiyle büyülenmenizi de... Ve tabii, sizin gibi düşünen güzel insanlarla tanışmanıza da olanak tanır. Peki siz neden bu özellikleri paylaşmıyorsunuz? İhtiyacınız olan tek şey bir dürbün ve bir kuş rehber kitabı. Bu tip organizasyonlar zaten sizin katılımlarınızı bekliyor...

Bizlere sağladığı bu güzel olanaklardan dolayı Doğal Hayatı Koruma Derneği'ne sonsuz teşekkür ve sevgilerimizi sunuyoruz.

Kaynaklar
 Welch, G. Ve Welch, H., "Uluabat Gölü Ramsar Alanı Üreyen Kuşlar Araştırması", 1998
 Schot, P.P; Wassen, M.J.; Buijse, A.D., "Uluabat Gölü Hidrolojisi ve Ekolojisi - Araştırmalar için öneriler", 1998
 Magnin, G.; Yazar M.; "Türkiye'nin Önemli Kuş Alanları"; DHKD yayınları, 1997
 Çevre Bakanlığı Bursa Valiliği İl Çevre Müdürlüğü "Uluabat Gölü Çevre Durum Raporu", 1997
 TKV, 1998, "Uluabat Gölüne Yakın Köylerin Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Yapı Ön Araştırma Raporu", 1998
 Yerel Gündem 21 Genel Sekreterliği Uluabat Çalışma Grubu, "Uluabat Gölünün Çevresel Sorunları ve Çözüm Önerileri", 1998
 "Uluabat Gölü ve Havzası ile İlgili Komisyon Raporu", 1991
<http://www.ramsar.org>